

ВИСНОВОК
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Баєвої Каріни Олегівни
на тему «Особистісні чинники екологічно значущої поведінки»
за спеціальністю 053 – Психологія
з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету.

Актуальність теми дисертаційної роботи розкривається в контексті швидкого поглиблення антропогенних екологічних проблем, що становлять загрозу самому людству й для вирішення яких необхідним є перехід до екологічно-сталого способу життя на суспільному та індивідуальному рівнях. Саме завдання екологічно-сталого розвитку обумовлюють необхідність вивчення психологічних механізмів регуляції екологічно значущої поведінки, врахування яких є умовою ефективності заходів, спрямованих на зниження антропогенного тиску на біосферу. Особливо важливим є визначення основних особистісних чинників екологічно значущої поведінки та уточнення характеру їх регуляторних впливів.

Починаючи з кінця минулого сторіччя, проблема особистісних чинників екологічно значущої поведінки все частіше стає фокусом еколо-психологічних досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців. Аналіз та узагальнення результатів цих досліджень дозволяє виокремити коло особистісних утворень, регуляторний вплив яких отримував неодноразове підтвердження: екологічна позиція особистості, переконання контролю, особистісні норми, суб'єктивний зв'язок з природою, копінг-стратегії, а також емоційні відповіді в ситуаціях порушення проекологічних норм. Однак, попре наявність різних моделей особистісної регуляції екологічно значущої поведінки, залишається відкритим питання щодо взаємозв'язків між різними особистісними чинниками та особливостей їх спільних впливів на поведінку. Разом з тим, розгляд екологічної позиції особистості як керуючого параметру системи смыслої регуляції екологічно релевантної поведінки дає підстави для розгляду цього утворення як ключового агенту, що визначає характер впливів на поведінку з боку інших особистісних чинників. Тому теоретична розбудова та емпірична перевірка відповідної моделі, що розкриває певні механізми особистісної регуляції екологічно значущої поведінки, є важливою науковою розвідкою, яка відповідає нагальним вимогам сьогодення.

Метою дисертаційної роботи є розробити та перевірити модель регуляторних впливів особистісних чинників на екологічно значущу поведінку як теоретичної підстави для розробки особистісно-орієнтованих соціально-екологічних інтервенцій.

Для досягнення цієї мети в роботі поставлені та вирішені такі **завдання**:

1. На підставі теоретичного аналізу літературних джерел розробити загальну модель регуляторних впливів особистісних чинників на екологічно значущу поведінку;
2. Вивчити вплив екологічної позиції на суб'єктивні переконання щодо контролю в екологічній сфері, особисті екологічні норми, емоційні відгуки на порушення проекологічних норм та екологічно значущу поведінку;
3. Вивчити вплив екологічної позиції на суб'єктивний зв'язок з природою та екологічно значущу поведінку;
4. Вивчити вплив екологічної позиції на копінг-стратегії як способи подолання екологічних загроз та екологічно значущу поведінку;
5. На основі порівняльного аналізу описати психологічні особливості осіб з різними типами екологічного світогляду, виділеними за показниками екологічної позиції особистості;
6. Розробити тренінг для активації проекологічної поведінки суб'єкта та рекомендації для особистісно-орієнтованих соціальних інтервенцій з просування проекологічної поведінки.

Об'єктом дослідження є особистість як суб'єкт екологічних змін.

Предметом дослідження є особистісні чинники екологічно значущої поведінки.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань був використаний комплекс методів дослідження:

1. Теоретичні методи: аналіз літературних джерел з подальшим синтезом, узагальненням, класифікацією і систематизацією результатів теоретичних та емпіричних досліджень з проблеми особистісних чинників екологічно значущої поведінки.

2. Емпіричні методи: для вивчення показників екологічної позиції та екологічних установок були використані опитувальник екологічних установок «Еко 30» І. Кряж, шкала «Нова екологічна парадигма» («НЕП») Р. Данлопа, К. Ван Лира, А. Мертиг, Р. Джонса в адаптації І. Кряж, скорочена шкала «Антропоцентризм» опитувальника ЕААТЕ С. Томпсон і М. Бартон; для дослідження переконань щодо контролю – шкала локус контроля Дж. Роттера, шкала екологічної інтернальності (Еко-30), скринінгова шкала екологічної інтернальності, опитувальник екологічної самоефективності М. Ojala в адаптації І. Кряж та його авторська модифікація, Шкала загальної самоефективності Р. Шварца, М. Ерусалема; для вивчення особистих екологічних норм – методика фрустраційних реакцій («малюнкової фрустрації») Розенцевайга в екологічній модифікації І. Кряж; для дослідження когнітивного та емоційного параметрів суб'єктивного зв'язку з природою – графічна шкала У. Шульца «Включення природи в “Я”» та дві її авторські модифікації: «Включення тварин в “Я”» та «Включення людського суспільства в “Я”», скринінгова шкала ідентифікації з природою з «Шкали зв'язку із природою (NR-6)» Е. Нісбет, Дж. Зеленські,

С. Мерфі в адаптації І. Кряж; емоційні відгуки на порушення проекологічних норм вивчено за допомогою авторського доповнення до двох скорочених версій методики Розенцевейга в екологічній модифікації І. Кряж; для вивчення копінг-стратегій – опитувальник «Копінг-стратегії у відповідь на кліматичні зміни» М. Ojala (в адаптації І. Кряж), а також опитувальник «Екологічні копінг-стратегії» (К. Баєва, І. Кряж); для дослідження екологічно значущої поведінки – опитувальник-самозвіт проекологічної поведінки в побуті, методика С. Розенцевейга в екологічній модифікації І. Кряж; авторська анкета – розроблена для виявлення «статусу проекологічної активності» та ставлення до екологічної проблематики.

Для обробки отриманих даних та емпіричної перевірки теоретичних гіпотез використані такі методи математичної статистики: методи описової статистики, коефіцієнт α Кронбаха, таблиці спряженості (таблиці контингентності), коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, кластерний аналіз, U-критерій Манна-Уїтні, критерій Краскела-Уолліса, дисперсійний аналіз, множинний регресійний аналіз, моделювання структурними рівняннями (SEM).

Дисертаційне дослідження виконано в рамках тематики наукових досліджень кафедри прикладної психології факультету психології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Стратегії підтримки психологічного здоров'я в умовах кризи» № держреєстрації 0116U005286 та «Психологічне забезпечення оптимального функціонування особистості та спільноти» № держреєстрації 0120U103363.

2. Формульовання наукового завдання, нове вирішення якого отримано в дисертації.

Дисертацію Баєвої Каріни Олегівни присвячено вивченю психологічних механізмів, що розкривають особливості регуляторних впливів екологічної позиції особистості, переконань щодо контролю, особистих екологічних норм, суб'єктивного зв'язку з природою, екологічних копінг-стратегій та емоційних відгуків як особистісних чинників екологічно значущої поведінки.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Наукова новизна результатів дослідження, отриманих особисто здобувачем, полягає у наступному:

вперше:

1) побудовано теоретичну модель регуляторних впливів особистісних чинників на екологічно значущу поведінку, згідно якої вплив екологічної позиції особистості на екологічно значущу поведінку опосередкований через внутрішні утворення особистості як суб'єкта екологічних змін, а саме – переконання щодо контролю в екологічній сфері, особисті екологічні норми, суб'єктивний зв'язок з природою, емоційні відгуки та екологічні копінг-стратегії;

2) встановлено, що біосферна екологічна позиція обумовлює переживання особистістю провини у відгук на порушення нею проекологічних норм, яке, в свою чергу, посилює готовність виправити негативні наслідки власних екоруйнівних дій;

3) розкрито роль екологічних копінг-стратегій як медіатора, що опосередковує вплив екологічної позиції на екологічно значущу поведінку, а саме встановлено, що вирішальний вплив екологічної позиції на проекологічну поведінку у побуті відбувається опосередковано через стратегію рішення проблеми, а також стратегію применення проблеми, при цьому позитивний вплив екологічної позиції на копінг вирішення проблем значною мірою здійснюється опосередковано через гальмування депроблемних – емоційно-орієнтованих стратегій применення проблем та заперечення провини;

4) розкрито особливості екологічного світогляду особистостей з різною екологічною позицією, що дозволило виділити та дати змістовний опис типів екологічного світогляду: «Фінансово-орієнтований оптиміст» – з домінуванням грошових сенсів в екологічній позиції; «Турботливий еко-активіст» – з домінуванням біосферних смислів в екологічній позиції; «Еко-несвідомий критик» – з амбівалентною позицією.

Поглиблено: уявлення щодо ключової ролі екологічної позиції в регуляції екологічно значущої поведінки; знання щодо ролі суб'єктивного зв'язку з природою в регуляції екологічно значущої поведінки як умови реалізації посилюючого впливу біосферної позиції на проекологічну поведінку; уявлення про роль загальної і екологічної самоефективності у регуляції екологічно значущої поведінки; про роль проекологічних і просоціальних норм у процесі регуляції екологічно значущої поведінки; про роль суб'єктивного зв'язку з природою та переконань щодо контролю у виборі копінг-стратегій у відповідь на екологічні загрози.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації забезпечено коректним застосуванням сучасних психодіагностичних методик, методів математичної статистики та методів поглиблена аналізу, зокрема – дисперсійного аналізу, регресійного аналізу, моделювання структурними рівняннями. В дисертації містяться повні і детальні доведення всіх сформульованих наукових результатів.

5. Рівень теоретичної підготовки здобувача, його особистий внесок у вирішення конкретного наукового завдання. Рівень обізнаності здобувача з результатами наукових досліджень інших учених.

Здобувачка показала високий рівень теоретичної підготовки. У дисертаційній роботі проведено аналіз, систематизацію та узагальнення наявних

публікацій щодо проблеми особистісних чинників екологічно значущої поведінки.

Для розв'язання наукового завдання дисеранткою було розроблено теоретичну модель регуляції екологічно значущої поведінки, за якою екологічна позиція особистості впливає на екологічно значущу поведінку через переконання щодо контролю в екологічній сфері, особисті екологічні норми, суб'єктивний зв'язок з природою, емоційні відгуки, екологічні копінг-стратегії. На підставі теоретичної моделі розроблено та емпірично верифіковано низку структурних моделей, що розкривають окремі механізми особистісної регуляції екологічно значущої поведінки.

Здобувачка показала високий рівень обізнаності з результатами наукових досліджень інших учених за темою дисертації.

6. Наукове та практичне значення роботи.

Теоретичне значення дослідження полягає у розвитку теорії смыслої регуляції екологічно релевантної поведінки (Кряж, 2013), а саме – розкриті механізми впливу екологічної позиції на екологічно значущу поведінку. Запропоновано теоретичну модель регуляції екологічно значущої поведінки, згідно якій вплив екологічної позиції на поведінку відбувається через такі проміжкові особистісні чинники, як переконання щодо контролю в екологічній сфері, особисті екологічні норми, суб'єктивний зв'язок з природою, емоційні відгуки, екологічні копінг-стратегії. Надана загальна психологічна характеристика осіб з різними типами екологічного світогляду в залежності від екологічної позиції. Результати дослідження мають концептуальне значення не лише для екологічної психології, але й для загальної психології, соціальної психології, психології особистості, бо відповідають на важливі питання щодо проблеми психологічної регуляції поведінки особистості.

Практичне значення отриманих результатів полягає у програмі еколо-психологічного тренінгу та загальних рекомендаціях з практичного використання результатів дисертації, які разом повинні забезпечувати активацію та підтримку проекологічної поведінки суб'єкта, а також розробку психологічно вивірених інтервенцій з метою соціального просування проекологічної поведінки. Модифікації психодіагностичних тестів дозволяють досліджувати емоційні відгуки на порушення особистістю проекологічних норм, екологічні копінг-стратегії, відрефлексований зв'язок з природою.

Отримані результати застосовуються в навчальному процесі для підготовки фахових психологів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

7. Використання результатів роботи.

Матеріали дисертаційного дослідження впроваджено в педагогічний процес підготовки психологів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в межах такого курсу: «Екологічна психологія» (акт впровадження

№3701/05 від 13.10.2021). Термін впровадження: вересень 2019 р.– грудень 2019 р., лютий 2021 р.– квітень 2021 р.

8. Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації.

Основні положення дисертації опубліковані у **25** наукових працях, серед яких: **6** статей у наукових фахових виданнях України, **4** статті у зарубіжних спеціалізованих виданнях, з яких **1** – у науковому виданні держави – члена Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку (Угорщина); **15** публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Серед опублікованих праць **2** статті та **2** наукових тез – у співавторстві. Особистий внесок здобувача у статтю «Екологічна сензитивність та сприйняттій контроль як чинники біо-ориентованої активності особистості» (у співавторстві з I. В. Кряж) полягає в написанні теоретичного огляду, зборі та обробці даних, побудові варіантів структурних моделей, та становить **65%**; у статтю «Роль екологічної позиції суб'єкта в подоланні проблем, викликаних глобальними екологічними змінами» (у співавторстві з I. В. Кряж) – в зборі та підготовці файлу з статистичними даними, побудові варіантів структурних моделей, теоретичному огляді вітчизняної та зарубіжної літератури та становить **30%**; у наукові тези «Роль екологічних спільнот у просуванні проекологічного способу життя: на прикладі Kharkiv Zero Waste» (у співавторстві з I. В. Кряж) – полягає в участі в розробці анкети та зборі даних, у підготовці файлу з статистичними даними, проведенні попереднього статистичного аналізу та складає **35%**; у наукових тезах «Роль екологічної позиції та екологічної самоефективності в активації зусиль для рішення екологічних проблем» (у співавторстві з I. В. Кряж) – полягає в зборі та підготовці файлу з статистичними даними, теоретичному обзорі вітчизняної і зарубіжної літератури та становить **40%**.

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації у фахових виданнях України:

1. Баєва, К. О. (2019). Роль екологічної позиції в визначенні спрямованості екологічної активності і оцінки справедливості взаємодії. *Теорія і практика сучасної психології*, 2(Т.1), 17-23. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/part_1/5.pdf (фахове видання до 12.03.20).
2. Баєва, К. О., Кряж, І. В. (2019). Екологічна сензитивність та сприйняттій контроль як чинники біо-ориентованої активності особистості. *Актуальні проблеми психології*, 7(47), 35-46. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717673/1/Aktual_probl_psychol_Vol_7_Issue_47.pdf (фахове видання до 12.03.20).

3. Баева, К. О. (2020). Экологическая позиция как источник субъективных убеждений об эффективности действия. *Психологічні перспективи*, (36), 22–36. URL: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2020-36-22-36>.
4. Баєва, К. О. (2020). Мировоззренческая позиция как главный личностный актив для добровольной проэкологической активности. *ГАБІТУС*, (20), 36-40. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.20.5>.
5. Кряж, І. В., Баєва, К. О. (2020). Роль екологічної позиції суб'єкта в подоланні проблем, викликаних глобальними екологічними змінами. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н Каразіна. Серія Психологія*, (69), 64-73. URL: <https://doi.org/10.26565/2225-7756-2020-69-09>.
6. Баєва, К. О. (2021). Екологічна позиція та особисті норми в регуляції екологічно значущої поведінки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Психологія*, (70), 44-50. URL: <https://doi.org/10.26565/2225-7756-2021-70-06>.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертацій у періодичних наукових виданнях держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу:

7. Баєва, К. О. (2021). Екологічні установки та прийняття проекологічних норм у екологів та працівників парку. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, IX (99), Issue: 252, 64-67. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy_ix_252_99.pdf.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертацій:

8. Баєва, К. О. (2018). Біоцентризм та суб'єктивний контроль як потенціал подолання кризових умов екологічних змін. *Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (22-23 лютого 2018 року, м. Суми). Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 11-14. Retrieved from <http://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/3557/document.pdf>.
9. Baieva, K. O. (2018). Ecological sensitivity and responsibility as factors of pro-environmental behavior. *Proceedings of XVII International scientific conference "Modern scientific research"*. Morrisville, Lulu Press., 2018. (March 23, 2018, Morrisville, USA), 172-174. Retrieved from <http://194.44.132.109/bitstream/123456789/12329/1/MSR.pdf>.
10. Баєва, К. О. (2018). Экологическая озабоченность и самоэффективность – основа проэкологических действий. *Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук. Матеріали V Міжнародної науково-*

практичної конференції (м. Харків, 30-31 березня 2018 року). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 110-113. Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/24march2018/24march2018.pdf>.

11. Баева, К. О. (2018). Экологическая позиция и воспринятый контроль как нормативные регуляторы экологического действия. *«Вектори психології – 2018» Матеріали міжнародної молодіжної конференції* (25 квітня 2018 р., м. Харків). Харків.

12. Баева, К. О. (2018). Экологическая позиция – активатор экологической субъектности и поведения. *Сучасні проблеми екологічної психології: життєве середовище особистості у психологічному вимірі: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (18 – 19 травня 2018 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба.* – Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 6-8. Retrieved from http://www.ecopsy.com.ua/data/conf_2018/materials_ecopsy_2018.pdf.

13. Baieva, K.O. (2018). Environmental carelessness & perceived control are a barrier and a condition for pro-environmental action. *Proceedings of XXXI International scientific conference “Science of the future”*. Morrisville, Lulu Press., (Oct 25, 2018, New York, USA), 147-150. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1DeTeBs05YwZepElp5j-7Ijmp9Q8zExCG/view?usp=sharing>.

14. Баєва, К. О. (2019). Екологічна поведінка як теоретичний конструкт. *Прикладні наукові розробки та теоретичні дослідження ХХІ століття: зб. наук. праць «ЛОГОΣ» за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 15 квітня, 2019 р.* Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», Т.3. 18-20. Retrieved from <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/conferences/issue/view/2019-04-15/>.

15. Баєва, К. О. (2019). Екологічна позиція як детермінанта прийняття відповідальності. *Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи дослідження, 19 квітня 2019 р.: Матеріали XX Міжнародної конференції молодих науковців, 10-13.* Retrieved from https://psy.knu.ua/files/pdf/web/viewer.html?file=Programme_2019.pdf.

16. Баева, К. О. (2019). Экологическая позиция и моральные чувства как агенты соблюдения проэкологических норм. *Сучасні проблеми екологічної психології: екологічна парадигма сучасного образу життя і світу: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (17-18 травня 2019 року, Харків) / за ред. Ю.М. Швалба.* Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 38-40. Retrieved from http://www.ecopsy.com.ua/data/conf_2019/Tezi_Kharkiv_17_18_May.html.

17. Baieva, K. O. (2019). Ecological position and consciousness of the facts of the ecological reality. *International Scientific Conference Relevant Issues of the Development of Science in Central and Eastern European Countries: Conference Proceedings, September 27 th, 2019.* Riga, Latvia: Baltija Publishing, 91-92. Retrieved from <http://www.baltijapublishing.lv/download/conference/all-science-1/all-science.pdf>.

18. Баева, К. О. (2020). Экологическая беззаботность и ответственность – детерминанты экологически значимого поведения. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, Україна, 31 січня-1 лютого 2020 року). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», Ч. 2. 85-87. Retrieved from http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/10570/1/knopp.org.ua%20Киев_февраль_2020_Ч.2.pdf.

19. Баева, К. О. (2020). Роль вины и представлений о норме в готовности исправить экоразрушающие действия. «*Вектори психології - 2020*» Матеріали міжнародної молодіжної конференції (24 квітня 2020 р., м. Харків). Харків, 10-12. Retrieved from <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/15792/2/Вектори%20психології.pdf>.

20. Кряж, І. В., Баєва, К. О. (2020). Роль екологічних спільнот у просуванні проекологічного способу життя: на прикладі Kharkiv Zero Waste. *Сучасні проблеми екологічної психології: соціальні та особистісні ресурси створення благополучного локального середовища: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції* (15 травня 2020 року, он-лайн) / за ред. Ю.М. Швалба. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАН України, 60-62. Retrieved from http://www.ecopsy.com.ua/data/conf_2020/tezi_ecopsy_2020_x.pdf.

21. Баєва, К. О. (2020). Роль заперечення екологічних проблем у прояві суб'ектності в ситуаціях взаємодії з людьми. *Актуальні проблеми сучасної науки та освіти (частина II): матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції* м. Львів, 9-10 листопада 2020 року. Львів: Львівський науковий форум, 44-45. Retrieved from <http://lviv-forum.inf.ua/save/2020/10-11.11.2020/%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%202.pdf>.

22. Кряж І. В., Баєва К. О. (2021). Роль екологічної позиції та екологічної самоефективності в активації зусиль для рішення екологічних проблем. *Сучасні проблеми екологічної психології: Психологічний зміст екосоціальних катастроф: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції* (14 – 15 травня 2021 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. – Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка. Retrieved from http://ecopsy.com.ua/data/conf_2021/tezy_ecopsy_14-15_05_2021.html#a20.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертацій:

23. Баєва, К. О. (2019). Роль экологической позиции в восприятии поступков, вредящих живым существам. *East European Scientific Journal*, 1(41),

part, 5, 36-41. URL: <https://eesa-journal.com/2019/10/08/rol-ekologicheskoy-pozicii-v-vospriyatiu-postupkov-vredyashhix-zhivym-sushhestvam/>.

24. Баева, К. О. (2020). Роль отношения к экологическим проблемам в эмоциональной реакции на проэкологические нормы. *Международный научный электронный журнал «Синергия наук» / Отв. ред. Сиденко В.П.* Санкт-Петербург: 44. URL: <http://synergy-journal.ru/archive/article5154>.

25. Баева, К. О. (2020). Роль экологической позиции и духовных переменных в регуляции экологически значимого поведения. *Личность и общество: эл.научный журнал*, 4(15), URL: <https://pedjournal.com/archive/15/278>. DOI: 10.32743/2658-6487.2020.4.15.278.

Результати дисертаційної роботи повністю відображені в публікаціях.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної добросередовища.

Коефіцієнт подібності 1 – 9,6%, коефіцієнт подібності 2 – 3,8%.

9. Апробація матеріалів дисертації.

Результати дисертаційної роботи було представлено на *IV Міжнародній науково-практичній конференції* «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя» (22-23 лютого 2018 р., м. Суми), *XVII науково-практичній конференції* «Сучасні наукові дослідження» (23 березня 2018 р., м. Моррісвілль, США), *V Міжнародній науково-практичній конференції* «Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук» (30-31 березня 2018 р., м. Харків), *Міжнародний молодіжний науково-практичний конференції* «Вектори психології-2018» (25 квітня 2018 р., м. Харків), *Міжнародний науково-практичний конференції* «Сучасні проблеми екологічної психології: Життєве середовище особистості у психологічному вимірі» (18-19 травня 2018 р., м. Київ), *XXXI науково-практичній конференції* «Наука майбутнього» (25 жовтня 2018 р., м. Нью-Йорк, США), *Міжнародний науково-практичній конференції* «Прикладні наукові розробки та теоретичні дослідження ХХІ століття» (15 квітня 2019 р., м. Вінниця), *XXI Міжнародній конференції молодих науковців* «Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи дослідження» (19 квітня 2019 р., м. Київ), *XV Міжнародній науково-практичній конференції* «Сучасні проблеми екологічної психології: Екологічна парадигма сучасного образу життя і світу» (17-18 травня 2019 р., м. Харків), *International Scientific Conference Relevant Issues of the Development of Science in Central and Eastern European*

Countries: Conference Proceedings (27 вересня 2019 р., м. Рига, Латвія), **Міжнародній науково-практичній конференції** «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук» (31 січня-1 лютого м. Київ, 2020 р.), **Міжнародній молодіжній науково-практичній конференції** «Вектори психології-2020» (24 квітня 2020 р., м. Харків), **XVI Міжнародній науково-практичній конференції** «Сучасні проблеми екологічної психології: Соціальні та особистісні ресурси створення благополучного локального середовища» (15 травня 2020 р., он-лайн), **ІІ Міжнародній науково-практичній конференції** «Актуальні проблеми сучасної науки та освіти» (9-10 листопада 2020 р, м. Львів), **XVII Міжнародній науково-практичній конференції** «Сучасні проблеми екологічної психології: Психологічний зміст екосоціальних катастроф» (14-15 травня 2021 р., м. Київ).

10. Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертація є цілісною роботою, написаною науковим стилем мовлення з коректним застосуванням сучасної наукової термінології. Стиль викладення матеріалів дисертації є доступним для сприйняття. Результати досліджень викладені логічно й послідовно. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 року, №167), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року, №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю дисертаційна робота Баєвої К. О. відповідає спеціальності 053 – Психологія. Здобувачкою повністю виконано освітню та наукову складову освітньо-наукового рівня вищої освіти.

12. Рекомендація дисертації до захисту.

Дисертаційна робота Баєвої Каріни Олегівни на тему «Особистісні чинники екологічно значущої поведінки» відповідає вимогам, передбаченим пунктом 10 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 зі змінами).

Враховуючи високий рівень виконаних досліджень, актуальність теми роботи, наукову новизну результатів та їх наукове і практичне значення, рішенням фахового семінару кафедри прикладної психології факультету психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, проведеного 02.11.2021 р., дисертація Баєвої К. О. на тему «Особистісні чинники екологічно значущої поведінки» рекомендується до захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Рецензент
завідувачка кафедри прикладної психології
факультету психології Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна,
д.психол.н., доц.

Олена ЛУЦЕНКО

Рецензент
завідувач кафедри загальної психології
факультету психології Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна,
д.психол.н., доц.

Валерій ОЛЕФІР

